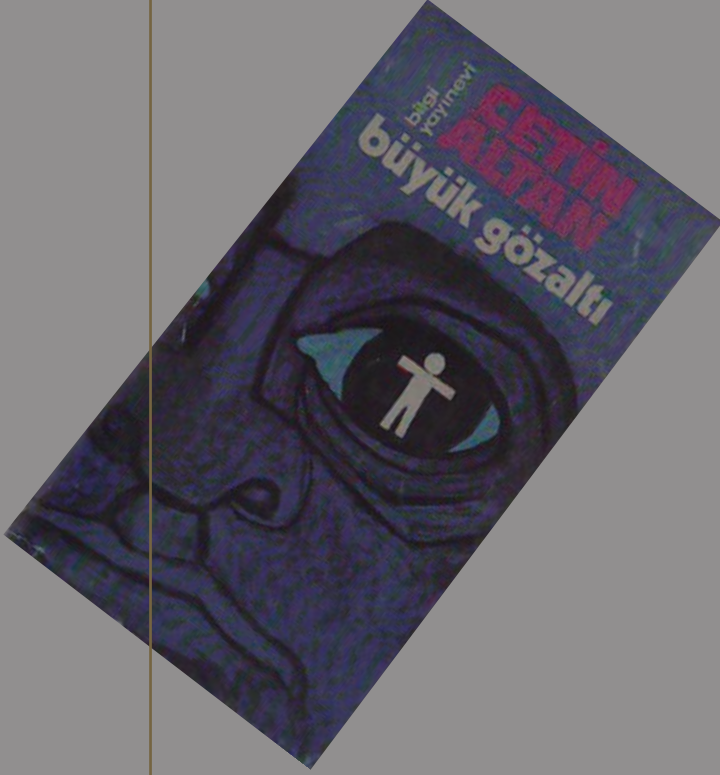
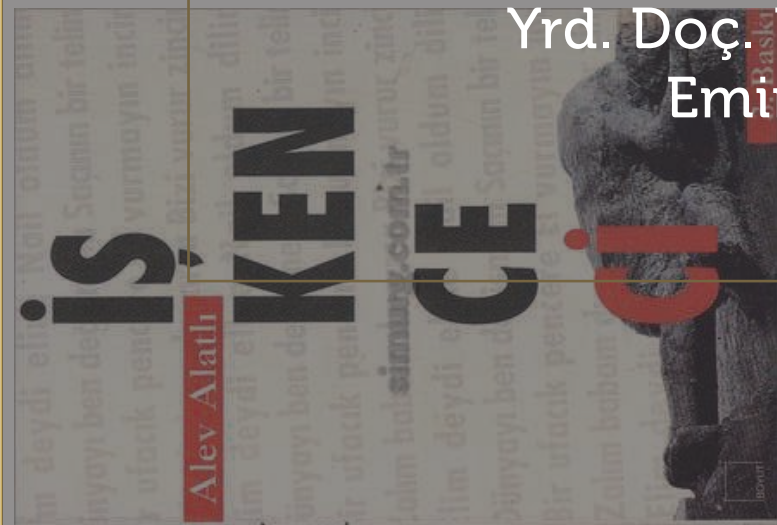

27 Mayıs ve 12 Mart Darbe Romanları

Yrd. Doç. Dr. Levent Bilgi
Emine Önder

“Gerçek yazarlar, düşünürler, edebiyatçılar halkına atılan tokadı kendi yanağında hissedebilenlerdir.”

erçek yazarlar, düşünürler, edebiyatçılar halkına atılan tokadı kendi yanağında hissedebilenlerdir. İçinde bulunduğumuz coğrafya zorbalardan halkları ezmeye pek meraklı olduğu bir topraktır. İslam tarihinde üç halife şehit edilmiş, hilafet yine zorla saltanata dönüştürülmüştür. Osmanlı'nın son dönemleri ise bir tür darbeler tarihidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurucu siyasi liderleri hep asker kaynaklıydı. Ve doğal olarak bu, ülkenin kuruluşunda askerlere ayrıcalıklı ve elit bir konum verdi. Rütbeli bir kısım askerler her zaman kendilerini ülkenin gerçek sahibi ve siyasetin, siyasetçilerin, halkın üstünde gördüler. Ve orduyu siyasetin, halkın üzerinde her zaman bir “Demokles'in Kılıcı” gibi sallandırıp durdular. 27 Mayıs ve 12 Mart darbelerini kısaca şöyle özetleyebiliriz:

27 MAYIS 1960 DARBESİ:Türkiye seçilmiş hükümetlerin askerî güçle engellenmesine ilk olarak 1960'da tanık oldu. On yıllık Menderes, Demokrat Parti iktidarı 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen ilk askerî darbe ile kanlı bir şekilde sonlandırıldı. Darbe emir komuta zinciri içinde yapılmamıştır. 37 düşük rütbeli subayın planları ile icra edilmiştir. Kritik mevziler bu subayların ellerindeki asker ve silahlarla, önce ordudaki komuta kademesinin etkisiz hale getirilmesi ile, ele geçirilmiştir. Sonra Cumhurbaşkanı ve hükümet

üyeleri tutuklanarak hükümet; 235 general ve 3500 civarında subay (daha çok albay, yarbay, binbaşı) emekliye sevk edilerek ordu; 147 üniversite öğretim görevlisi görevden alınarak üniversiteler; 520 hakim ve yargıç görevden alınarak yargı kontrol altına alınmıştır. Darbeden sonra darbeyi planlayan ve icra eden 37 düşük rütbeli subay ve emekli Orgeneral Cemal Gürsel'in oluşturduğu Millî Birlik Komitesi ülke yönetimini üstlenmiştir.

12 MART 1971 DARBESİ (MUHTIRASI): 12 Mart 1971 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri komutanı Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri komutanı Muhsin Batur'un imzasıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek hükümeti istifaya zorlamışlardır. Bu, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde meydana gelen dördüncü; başarılı olmuş ikinci; ve emir-komuta zinciri içerisinde yapılmış ilk askerî darbe eylemidir.

12 Mart 1971 muhtirasından sonra Parlamento fesh edilmedi, partiler kapatılmadı, Anayasa askıya alınmadı. Ama Demirel hükümeti istifa etti. Askerler bir teknokrat hükümeti istiyorlardı. CHP Kocaeli milletvekili Nihat Erim ismi üzerinde anlaşıldı. Erim CHP'den istifa etti. Bağımsız başbakan olan Erim "partiler üstü reform hükümeti"ni kurdu.

Askerî darbelerin ardından yazılan kurmaca tanıklıklar incelenecek olursa, edebiyatın darbe travmasını farklı boyutlarıyla, farklı bakış açılarıyla “konuşulabilir” kıldığı görülür. Yazarlar bilhassa toplumların bunalımlı, olağanüstü zamanlarını eserleriyle ele alır, özleştirirler yapar, tenkitlerde bulunurlar. Bu romanların kimi “dönem romanı”olarak adlandırılırlar. Belli bir dönemi, o dönemin etkilerini anlatırlar. Bu romanların bazıları, gerçek kişi ve olaylara dayanırlar. Veya tarihsel bir portreyi öne çıkarırlar. Bazense bir düşüncüyü desteklemeye çalışırlar. Bazı yazarlar ise belgesel tarzına mesafeli durur ve darbenin etkilerini, darbeye ilişkin hiçbir tarihsel kişi ya da olayı anmadan, soyut bir dille aktarırlar.

Tanıklık romanlarının bazıları kendileri de darbe süreçlerinde fiziksel şiddet, işkence veya kötü muamele görmüş, hapisanede yatmış ve birebir deneyimler geçirmiş kişiler tarafından yazılmıştır. Türk Edebiyatı'nda askerî darbelerin ardından yazılan kurmaca tanıklıklar dönemlere göre farklılıklar göstermektedir. Her darbenin ardından aynı yoğunlukta eser yazılmamıştır. Darbelerle ilgili edebi eserlerin ortaya koyulabilmesi için ise darbenin arkasından belli bir sürenin geçmesi, ortamın biraz rahatlaması gerekmiştir. Ki bu romanların hemen hepsi direkt veya indirekt darbe eleştirileri şeklindedir. 27 Mayıs darbesi hakkında ancak on yıl sonra edebi eserler yazılabilmektedir. 12 Mart ve 12 Eylül üzerine daha yoğun romanlar yazılmıştır. Her iki askerî darbe de, üzerinden uzun yıllar geçmesine karşın, darbenin mağduru olmamış, bir tanıklık vasfı taşımayan, o yıllarda belki de o dönemi hatırlayamayacak kadar genç olan nesiller tarafından edebi eserlere dönüşmüştür. 28 Şubat hakkında 12 Mart ve 12 Eylül'e kıyasla daha az sayıda roman yazılmıştır. Şimdi darbeler kronolojisine göre, yazılan romanları kısaca ele alalım.

27 MAYIS 1960 DARBE ROMANLARI

Orhan Kemal: Hanımın Çiftliği

Orhan Kemal, Hanımın Çiftliği'ni 1961'de yayımlamıştır. Hanımın Çiftliği, Orhan Kemal'in üç ciltlik romandan biridir. Kitap, Vukuat Var, Hanımın

Çiftliği ve Kaçak ciltlerinden oluşmaktadır. Romanın ilk cildi olan Vukuat Var, yazar tarafından 20 günde yazılmıştır. Eser, popüler kültür alanında da ilgi gördü; iki ayrı uyarlaması televizyon dizisi olarak Türk televizyonlarında yayınlandı. Romanda, Çukurova'daki insanların yaşamları anlatılmaktadır. Romanın ciltlerindeki olay örgüsü, birbirleriyle bağlantılıdır. Örneğin: Vukuat Var adlı romanda başlayan olay örgüsü Hanımın Çiftliği 'nde devam eder.

Politik kutuplaşmalar içinde taraf tutarak palazlanmaya çalışan küçük burjuvazi karşısındaki köylülerin hayatını, hırslarını, kavgalarını, hayata bakışlarını ortaya koyar. Darbe öncesindeki baskı ortamı, öğrenci olayları ve sokağa çıkma yasakları gibi sıkıyönetim uygulamaları ile iyice gerginleşen atmosfer bu romana yansımıştır.

1950'lerin Çukurova'sında geçen Hanımın Çiftliği, genç ve deneyimsiz bir kadın olarak gelin gittiği çiftliğin hanımı konumuna geçen Güllü'nün etrafındaki güç kavgasını resmeder.

Aziz Nesin: Zübük

Kitapta yazar politikanın çıkışsız ve kirli döngülerini ele almıştır.

Zübük, siyasette yükselmenin ne pahasına olursa olsun mümkün olduğunu kara mizahla anlatan bir romandır.

Atilla İlhan :Kurtlar Sofrası

Kurtlar Sofrası, dönemin çatışmalı sermaye odakları ile çevrili bir şekilde gazetecilik yapmaya çalışan Mahmut Ersoy'un çevresinde gelişir. Mahmut'un faili meçhul bir cinayete kurban gitmesinin ardından kız arkadaşı Ümid'in olayların arka planını öğrenme çabasını konu edinir.

Kurtlar Sofrası, 1963 yılında basılmıştır. Yazar romanı, 1954 Mayıs'ında kaleme almaya başlayıp, 1961 Eylül'ünde bitirmiş ve 1963'te yayımlamıştır. Roman yolsuzlukları araştıran gazeteci Mahmut Ersoy'un çabalarını, devamında öldürülüşünü ve kız arkadaşı Ümit'in olanlar hakkında esrar perdesini kaldırma çabalarını anlatır.

Samim Kocagöz: İzmir'in İçinde

27 Mayıs öncesindeki atmosferi anlatan ve 1970'lerde yayımlanan bir romandır.İzmir'in İçinde romanında, yine bu kentte yaşayan zengin bir aile ve çevresiyle ilişkileri ekseninde, Demokrat Parti'nin baskıcı yönetiminin son yıllarını ve 27 Mayıs'a geliş sürecini konu edinir. Siyasal çalkantıların yaşandığı

bu dönemde Kapitalist ilişkiler, burjuvazi ve Türk aydınının tavrı, romanının odak noktasını oluşturur. Kocagöz, buradan hareketle yaşamışlıkların izlerini romanına yansıtır. Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ortamı, Milli Mücadele yıllarına göndermeler yaparak, o yıllardan süregelen gelişmelerin bir sonucu olarak değerlendirir. İzmir'in İçinde romanında Emre ve Gülseren'in evliliğe giden ilişkileri, Gülseren'in Demokrat Parti ile iş ilişkisi içindeki akrabalarının beklentileri ve Emre'nin 27 Mayıs'ı hazırlayan subaylardan olan eniştesi ve asker olan babasının anıları ile çerçevesizdir.

Vedat Türkali: Bir Gün Tek Başına

Bir Gün Tek Başına'da öne çıkan mesele ise "aydın"ların "halka" ulaşmakta yaşadığı zorluktur. Darbeye giden günlerin bunaltıcı atmosferinde Bir Gün Tek Başına'nın başkışisi Kenan çareyi intiharda bulur ve roman 26 Mayıs günü Kenan'ın cenaze töreni ile sona erer.

Atilla İlhan: Aynanın İçindekiler Serisi

Bıçağın Ucu

Saplantılarıyla boğuşan, genel geçer ahlak kurallarının hor gördüğü bir durumu içinde hissederek

yaşayan, Bayraktar Paşazadelerin kızı Suat. Kadınlardan korkan, onları doğru dürüst tanımayan ve fahişelerin dışında hemen hiçbirisine yanaşmamış, Manisa eşrafından Hacıbeyoğlu'nun oğlu Halim. Bu iki insan, hapsedilmiş bir ozanın kurtarılması için düzenlenen bir toplantının, kıskırtılmış halk kalabalıklarınca basılıp, polislerin dağıtıldığı kargaşanın içinde birbirlerine itilirler.

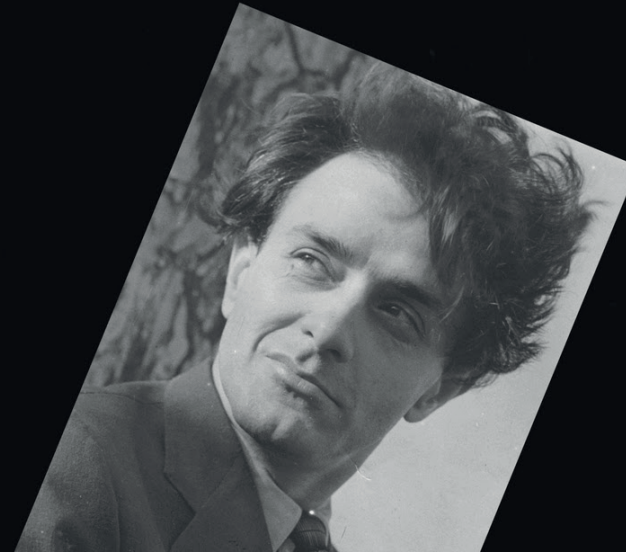
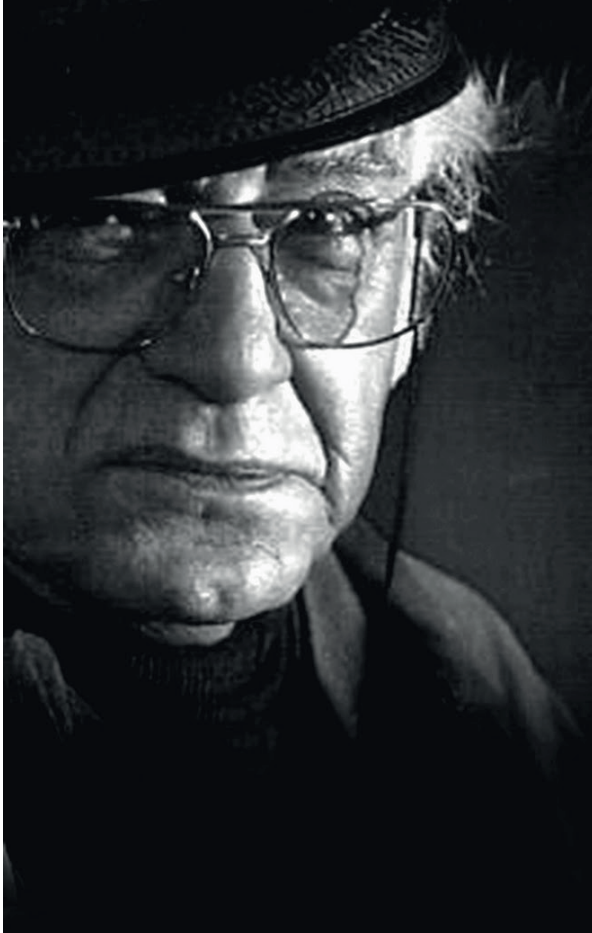
Bıçağın Ucu bir cehennem anlatıyor. Bu cehennem Türkiye'deki aydınların yaşamıdır. Roman kahramanı Halim'in dediği gibi: "Gerilime alıştık bir tanem, yıllardır bıçağın ucunu kalbimizin üstünde duyarak yaşıyoruz, koymuyor." Roman 27 Mayıs'ın ilanı ile sona erer.

Sırtlan Payı:

Atilla İlhan, "Aynanın İçindekiler" dizisinin ikinci romanı olan Sırtlan Payı'nda, bir yandan 27 Mayıs darbesini izleyen siyasal panoramayı çiziyor, bir yandan da Balkan ve Birinci Dünya savaşları ile Kurtuluş Savaşı'ndan kesitler veriyor.

1960 Temmuzunda bir gece evinde enfarktüs geçiren emekli Albay Ferid Bey, bu kriz gecesinden sonra, İmparatorluğun ve Milli Mücadele, Mütareke yıllarıyla yakın tarihimizin hesaplaşmasını yapar.

Miralaya bakan kardiyolog Dr. Sevim Mertoğlu; Sevim'in yoksul ezik çocukluğundan gelme hınçlarını gizli tutkusuyla ödeyen eczacı İhsan; Miralay Ferit'in nazlı eşi Ruhsar; Miralayın kız kardeşi, erkek tabiatlı Hayrun; Hayrun Hanım'ın kızı ve Miralay dayısının sevgilisi Suat; Milli Mücadele yıllarında Miralay gibi Teşkilat-ı Mahsusa'dan Doktor Hayrullah; II. Abdülhamid'in "sabık Paris Sefiri'nin kızı Gülistan Satvet. Şaşırtıcı ve tipik hayatlarıyla, romanın gerilimini artıran kişilerdir.

Yaraya Tuz Basmak:

Eser 1978 yılında yayımlanır.

Yaraya Tuz Basamak'ta Kurtlar Sofrası'ndaki Ümit karakterinin de katılımıyla, Kore Savaşı merkeze alınarak, 1960 darbesine giden dönemde Türkiye-NATO ilişkilerine ışık tutulur. Darbeye değinen ancak darbe sonrasına tanıklık etmeyen bu metinleri, 1990'larda darbe sonrasını ele alan eleştirel tanıklıklar takip eder.

Piyade Üsteğmen Demir Çukurcalı, gönderildiği Kore'de çarpışırken yaralanır; Tokyo'da Amerikan hastanesinde ameliyat edilir; gösterdiği kahramanlık karşısında ABD Başkanı onu Silver Star Madalyası ile ödüllendirir. Yurda döndükten sonra Demir Üsteğmen, 1960 Devrimi'ni hazırlayacak komitelerle temas kurar, o arada yüzbaşı olur, Birlik gazetesi muhabir ve röportajcılarında Ümid adında bir kızla da ilişki kurar. O "ihtilalın Karıncıları"ndandır; kendi sorunlarıyla uğraşmayı sonraya bırakır hep. 28 Nisan 1960 olaylarında İstanbul'da üniversiteyi kuşatan birlikte, Yassıada davaları sırasında da irtibat bürosunda görevde görürüz onu. 30 Ağustos 1960'ta binbaşılığa yükselir. Ama içi içini yemektir: "Harbediyorum, başkasının harbi. İhtilal yapıyorum, başkasının yararına. Kendi yarama tuz basayım derken başkasının yarasına tuz oluyorum..." Kore Savaşı'ndan 27 Mayıs'a, Türkiye'nin çalkantılı on yılının romanıdır.

Sevinç Çokum: Karanlığa Direnen Yıldız

Kitapta döneme tanıklık darbeye sona ermez, onunla katmerlenir. Çokum, 27 Mayıs'ın farklı alanlardaki aktörlerini bir apartmandaki komşuluk ilişkileri üzerinden canlandırır. Romanda, yazarlığa hevesli bir genç olan Feridun, babası Enis ile amcası Sebati'nin farklı politik görüşleri arasında yolunu bulmaya çalışır. Demokrat Parti dönemindeki atılımların da ele alındığı roman, apartman toplantılarının kavgalı, çekişmeli hesaplaşmalara dönüşmesine, fikir beyan edenlerin jurnallenmesine neden olan toplumsal gerilimi konu edinir ve Yassıada yargılanmaları ile idamları da romana katarak askerî müdahaleyi eleştirel bir tonda ele alır.

Yılmaz Karakoyunlu: Yorgun Mayıs Kısrakları

Yazar kitabı 2004 yılında yayımlar. Yazar Adnan Menderes'in yakın çevresiyle görüşerek bu romanı yazmıştır. Yassıada yargılanmalarına tanıklık eden bir romandır.

"Adnan Bey'in sesinde gençliğinin hayıflanmış hatıralarına dönmek isteyen arzulu özleyiş vardı. Bahar sabahlarında kısrakları ovaya salan kâhyanın cakalı yürüyüşünü hep hayranlıkla hissetmiş, bu kısrakların sırtında sınırsızlığın hazzını duymak istemişti. Beyaz kısrağın taze bir kız gibi ovada salındığını gözlerinin önüne getirdi. Bu kısrağın gözlerinde mor bakışlı şafakların billur kâselerini gördüğünü söylerdi. Kısrakların zorla ahırlara konuluşunu hala içime sindirebilmiş değilim. Hürriyete susamış yelelerin nasıl savrulduğu gözlerimin önünden hiç gitmedi. Hürriyet tutkunluğumun ilk heyecanını o ovalarda şahlanan yorgun Mayısın kısraklarından almıştım."

Yılmaz Karakoyunlu Yorgun Mayıs Kısrakları'nda Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından 1960'a kadar uzanan bir dönemi romanlaştırmıştır. Olaylar gerçektir. Karakoyunlu'nun kıvrak anlatımıyla kaleme aldığı hüznler, acılar, sevinçler de gerçektir. Nazım Hikmet'in, Yahya Kemal'in, Adnan Menderes'in aşkları da gerçeğe uygundur. Ve gerçek olan iki şey daha var: mahpusluklar ve idamlar...

İsa Yılmaz: Ben Bu Adamı Sevdim

2012'de İsa Yılmaz, Adnan Menderes'in Ayhan Aydan ile olan ilişkisini ön plana alarak yazdığı Ben Bu Adamı Sevdim'i yayımlar.

"Ben Bu Adamı Sevdim", Türk siyasi tarihinin en önemli olaylarından birinin, Adnan Menderes ve arkadaşlarının idamı çevresinde kurgulanmış bir

romandır. Siyasi çatışmaların, iktidar hesaplaşmalarının, politik açmazların karanlık Türkiye'sinde, sarhoş cellâtların ellerine teslim edilen aydınların ibret verici ve sarsıcı hikâyesidir. Yazar İsa Yılmaz, bu romanında, Türk okurunu toplumsal belleği ve kendi vicdanıyla hesaplaşmaya çağırıyor.

Ve idam

"Gecenin bir yarısı İmralı'da saatler 02:30'a geliyor... Gökyüzü karanlık bulutlarla kapalı ve bir rüzgar soğuk, soğuk esiyor. Bir matem, bir ölüm, bir yalnızlık çukuru gibi deniz ortasındaki ada. Ve karanlık hücreler önünde gezinen, alıp da ölüme götüren ayaklar... Geldiler, geldiler, geldiler. Gözlerini kırpmadan bekleyen mahkûmlar sordular: "İlk benim kapım mı açılır?" Sordular, sordular, sordular. Sorular, yarı karanlık hücrenin var olan havasını da tükettiler, tükettiler, tükettiler. Ve ayaklar, bir hücrenin önünde durdular. Ve o sorular, gitmeden öylece kaldılar. Bu ilk, daha dokuz kişi var. Dokuz kez, dokuz ömür bekletiler..."

12 MART 1971 DARBESİ ROMANLARI

Melih Cevdet Anday: Gizli Emir

12 Mart darbesini hazırlayan atmosferi konu edinen ilk romandır.

Henüz darbe gerçekleşmeden yazılan ve yayımlanan bu roman, ironik bir dille, bir baskı rejiminde yaşayan ve korku içinde verilecek önemli bir emri (darbe emrini) bekleyen aydınları konu edinir.

Oğuz Atay: Tutunamayanlar

Roman temelde dönem tanıklığı üzerine kurulu olmasa da, modernleşme tartışmaları çerçevesinde sivil- asker ikiliğini de ironik bir dille konu edinir. Kitap 1971 yılında yayımlanmıştır.

Tutunamayanlar, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Berna Moran, Oğuz Atay'ın bu ilk romanını "hem söyledikleri hem de söyleyiş biçimiyle bir başkaldırı" olarak niteler. Moran'a göre "Oğuz Atay'ın mizah gücü ve duyarlılığı ve kullandığı teknik incelikler, Tutunamayanları büyük bir yeteneğin ürünü yapmış, eserdeki bu yetkinlik Türk romanını çağdaş roman anlayışıyla aynı hizaya getirmiş ve ona çok şey kazandırmıştır. "Küçük burjuva dünyasını ve değerlerini zekice alaya alan Atay, "saldırısı tutunanların anlamayacağı, reddedeceği türden bir romanla yazar."

Tehlikeli Oyunlar

Kitap 1973 yılında yayımlanır. Kişinin kendisiyle savaşmasını ve yenmesini, kendini dönüştürmesinin hayati bir sorun olarak algılamaya çağırın, çarpıcı ve sarsıcı bir roman. Romanın başkişisi Hikmet Benol, toplumdaki yoğun kargaşanın temelinde yatan gerçekliği araştırırken, gerçeklerle içtenlikle ilgilenmenin toplumu yönetenlerce tehlikeli görüldüğünü seziyor ve "oyun oynuyormuş gibi" ilgilenmenin ve yaşamının yollarını araştırıyor. Ve hem "tehlikeli" hem de "oyun"la dolu bir yolda gidebileceği son noktaya kadar ilerliyor.

Çetin Altan: Büyük Gözaltı

Yazar 1972'de cezaevinden çıkar çıkmaz Büyük Gözaltı'yı yayımlar. Romanın neyle suçlandığını bilmeden kendisini cezaevinde bulan anlatıcısı, hayatını sorgularken bir yandan da bazı kişileri öldürdüğünü hayal etmeye, giderek de bu hayalleri gerçek sanmaya başlar. Romanda yatılı okul, hapisane gibi kurumlara ve burjuva dünyaya getirdiği eleştirilerle Altan, askerî darbe atmosferi dışında da Türkiye'de insanların "gözaltında" olduğunu ima eder.

Bir Avuç Gökyüzü

Yazar bu kitabını büyük gözaltından hemen sonra 1974 de yayımlar . Burada da Altan, cezaevinden yeni çıkmış bir kişinin izlendiği düşüncesi ile kendisini eve hapsedmesini ironik bir dille anlatır.

Füruzan: Kırk yedili'ler

Kitap 1974 yılında yayımlanır. Kırk Yedili'ler, 1947 doğumlu neslin darbenin ertesinde politik eylemlerinden dolayı işkence ile cezalandırılmalarını ele alır ve bu travmayı Türkiye'nin sosyo-politik dönüşümü ile çerçeveler. Yazar o dönemi ana hatlarıyla ele alarak anlatır.

Tarık Dursun K: Gün Döndü

Yazar, mesajlarını bir babanın eylemci oğlunun hayatını kurtarmak için onu polisler'e ihbar etmek zorunda kalmasının dramatik etkisi üzerine inşa eder. Muhtıranın izlerinin görüldüğü bir romandır.

Erdal Öz: Yaralısın

Yaralısın'ın apar topar gözaltına alınan, işkenceden geçirildikten sonra da hapisaneye gönderilen anlatıcısı, hapisanede karşılaştığı insanlarla kendisini kıyaslayarak devrimci ideallerini sorgular. Bu roman direnen adamın destanıdır. Kendi bedeninin güçsüzlüğünü yenen, aşağılanmayı yenen, hastalıklarını yenen, gücün bile üstünde bir gücün destanıdır.

Melih Cevdet Anday: İsa'nın Güncesi

Yazar, 12 Mart'ı anmadan, sıradan hayatından kopartılarak zorla bir binaya götürülen ve sorgulanan, ardından da suçsuzluğunu kanıtlamak için çabalarken bürokrasinin çarklarında ezilen İsa üzerinden politik bir eleştiri sunar.

Yılmaz Güney: Selimiye Üçlüsü

1971- 1973 arasında yazıp 1975'te yayımladığı ve "Selimiye Üçlüsü" olarak adlandırdığı kitapları Salpa, Sanık ve Hücrem'de iç hesaplaşma örnekleri verir. Salpa, yoksulluktan kurtulmak umuduyla Konya'dan İstanbul'a kaçan Mehmet'in hikâyesidir. Sanık, köyden şehre üniversitede okumak için gelen, öğrencilik yıllarında eylemlere katılan, 12 Mart döneminde gerçekleşen opera binası yangını nedeniyle tutuklanan ve işkence gören Yaşar Yılmaz'ı anlatır. Hücrem, Güney'in tutukluluk günleri üzerine düşüncelerini ve politik tahlillerini içerir.

Sevgi Soysal: Şafak

Şafak, Soysal'ın sıkıyönetim Adana'sında tamamladığı sürgün cezasının detayları ile şekillenir. Romanın bir ev baskını ile gözaltına alınan başkışisi Oya'nın poliste gördüğü muamele, hapisane travmalarını su yüzüne çıkartır. Soysal, güçlünün güçsüzü ezdiği sistemi ele alırken sıkıyönetim Adana'sındaki feodal kurallardan eğitilmiş bireylerin evliliklerine kadar uzanır.

Demirtaş Ceyhun: Yağmur Sıcağı

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Romanın başkahramanı Güher öğrenci hareketi içindeki sevgilisi Ruhsar'dan ayrılır. Kendisinden yaşça büyük bir profesörle evlenir ve kendisini çocuğuna adar. Ceyhun, Güher'in gözünden devrimci kimlikleri değerlendirir ve işçilerin bilinçlenmesi gibi meseleleri konu edinir.

Emine İşınsu: Sancı

1975'te yayınlanmıştır. Sancı, çatışmalarda hayatını kaybeden ülkücü Ertuğrul Dursun Önkuzu'nun yaşamından kesitler taşır ve üniversite gençliğinin iç savaşta dönüşen çatışmalarını resmeder.

Pınar Kür: Yarın Yarın

1976 yılında yayınlanan romanda Kür öğrenci hareketlerinin radikalleşmesi konu edilir. romanın baş kişisi Selim, Fransa'dan bir devrimci olarak döner ve aşık olduğu Seyda ile birlikte, örgütlü bir mücadeleye girer.

Samim Kocagöz: Tartışma

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Bu kitap da, Kocagöz'ün tutukluluğundan izler taşır; romanda Türkiye İşçi Partisi içindeki güç kavgaları ve üniversitelerde yaşanan çatışmalar konu edilir.

"Biz halktan bu denli koştuk mu? Hani hazırda tankların üzerinden atlayan işçi kardeşlerimiz? Hani bizi destekleyen köylülerimiz? Hani partili, partisiz aydınlarımız!"

1960'larda Türkiye'de esen ilerici rüzgârların ivme kazandırdığı sol hareketin kendi içinde yaşadığı çekişmeler ve bunların yol açtığı bölünmeler, ardından yaşanan tamiri imkânsız ve hâlâ yüzleşemediğimiz büyük acılar... Genç-yaşlı devrimcilerin, aydınların üzerindeki baskılar, örgütlerin arasına sızan ajanlar, kışkırtmalar ve yönlendirmeler, romantik gençliğin dipsiz bir uçuruma sürüklenmesi... Daha güzel bir dünya için yola çıkanların, "Kahrolsun emperyalizm! Yaşasın tam bağımsız Türkiye!" diye haykıranların hiç ayırım gözetilmeksizin tutuklandığı, kıymdan geçirildiği bir dönem ve öldürmeye kararlı güçlerin gerçekleştirdiği Kızıldere katliamı... Ve bir daha belini doğrultamayacak olan demokrasi!

Türkiye'nin çok tartışılan yakın tarihine ışık tutan Tartışma, Samim Kocagöz'ün kendi yaşamından yola çıkarak kaleme aldığı, Türkiye İşçi Partisi içinde yaşanan mücadeleyi, üniversitelerde yaşanan çatışmaları ve ülkeyi 12 Mart Darbesi'ne götüren süreci sorguladığı bir roman. Yaşananlardan herkesin kendine bir pay çıkarması, bu sürecin sorumluluğunu üstlenmesi gerektiğini dile getiren bir eleştiri, özeleştir.

"Silahlı çatışmalarda yalnız silahların sesi duyulur ortalıkta; silahların sesi de birbirine benzer..."

Demir Özlü: Bir Uzun Sonbahar

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Bir Uzun Sonbahar'ın

adı verilmeyen anlatıcısı, 1964 yılında İşçi Partisinden uzaklaştırılmıştır. Roman anlatıcının etrafındaki kişilerin sol mücadele ile burjuva hayat arasındaki salınımlarını aktarır ve şehir/ kır tartışmaları ve dönemin bazı önemli tartışmaları ile İş Bankası soygunu gibi ses getiren eylemleri kayıt altına alır.

Oktay Rifat: Bir Kadının Penceresinden

Kitap 1976 yılında yayımlanır. Bir Kadının Penceresinden ise 12 Mart'ın ertesindeki zorlu günlerde Bedri ve Filiz'in tükenen evliliği ve Filiz'in devrimci Selim'e kapılışı üzerinden etik tartışmalara açılır.

Sevinç Çokum: Zor

Köyden kente göçle birlikte günyüzüne çıkan kültürel çatışmanın temel alındığı romandır. Kendisini şehirdeki gerilla hareketlerinin ortasında bulan genç roman karakteri üzerinden orantısız güç kullanımını kabul etmeden erkek olunup olunamayacağını irdeler.

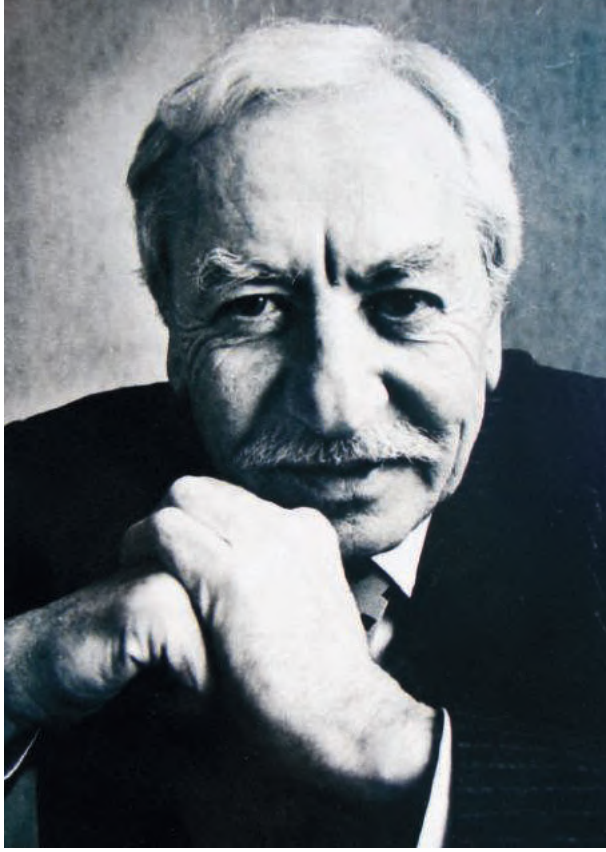
Aysel Özakin: Alında Mavi Kuşlar

Kitap 1978 yılında yayımlanır. Kanlı 1 Mayıs etrafında gelişen roman, kent hayatı taşra ile karşılaştırılır; kalabalığa ateş açılmadan az önce alandan ayrılan Armağan, özgürlük tutkusuyla İstanbul'a gelişini, toplumsal ideallerini gözden geçirir.

Tarık Buğra: Gençliğim Eyvah

Kitap, şehir gerillası tartışmalarına gençleri sokağa iten güçleri inceleyerek katılır. Bir kadına hükmedememek, onu derin bir aşkla sevmek ve bu aşk yüzünden değişmek gibi sorunlarla boğuşan Raşit, üyesi olduğu gizli örgütün yöneticisi İhtiyar'ın emirleriyle oradan oraya savrulur. Eser 1979 yılında yayımlandı.

Demir Özlü: Bir Küçükburjuva'nın Gençlik Yılları

Kitap da devrim fikriyle haşır neşir olan, ancak kendilerini materyalist zevklere kaptırmış entelektüeller ele alınmıştır. Eser 1979 yılında yayımlandı.

Ayla Kutlu: Kaçış

Üstün ve Ayhan'ın Demokrat Parti döneminde üniversitede başlayan ve Üstün'ün aniden yurt dışına gidişi ve Ayhan'ın da onun arkadaşı Cahit ile evlenmesi sonucu sekteye uğrayan ilişkilerinin, Üstün'ün 12 Mart koşullarında ülkeye dönüşüyle yeniden alevlenmesini konu eder.

Adalet Ağaoğlu: Bir Düğün Gecesi

Bu roman ise 12 Mart'ta birbirlerini farklı politik görüşlere savrulmuş bulan kardeşler arasındaki geçimsizliği bir düğün gecesinde ortaya saçılan sürüşmelerden hareketle ortaya serer. Roman, güç

karşısında yaşanan tedirginlik ile güce sahip olma arzusu arasındaki çelişkiyi inceler ve erkeklerin kadınlar karşısındaki üstünlük çabalarına, zenginlik arzularına, gözaltı ve Kore Savaşı anılarına uzanır.

Tezer Özlü: Çocukluğun Soğuk Geceleri

1980'de yayımlanan kitap, asker bir baba tarafından yetiştirilen genç bir kadının psikolojik acılarını konu edinir. Özlü, dönemin politik hareketliliği içerisinde yaşanan acıları değerlendirirken uygulanan elektroşok tedavisi ve 12 Mart darbe mağdurlarının karşı karşıya kaldığı elektrikli işkenceler ile benzerlik kurar.

Mehmet Eroğlu: Issızlığın Ortası

Yazarın 12 Mart'ı ele aldığı ilk romanı Milliyet gazetesi Roman Ödülü'nü alır. Ancak, darbe ortamında kitabını hiçbir yayınevine kabul ettiremez.

Aysel Özakin: Genç Kız ve Ölüm

Kitap 1980 yılında yayımlanır. Kitaptaki olaylar 1970'lerin ikinci yarısında geçer ve annesinin intiharının anıları, dağılan evliliği ve politik eylemci kızı için duyduğu endişe arasında bocalayan yazar Nuray İlkin'in etrafında gelişir.

Ahmet Altan: Dört Mevsim Sonbahar

Kitap 1982 yılında yayımlanır ve yaşananları, politik gerilimin sokaklara sirayet ettiği bir atmosferde, baba-oğul ilişkisi üzerinden değerlendirir.

Bu romanda herkesin gözleri lacivert. Hiç lacivert göz görmedim ama lacivert gözleri severim. Lacivert gözlerin derinliklerinde, bilinmeyen diyarlardan maceraperest seyyahların getirdiği anlamlar yatar. Bence tabii... Dışarıda cıvıltılı bir ilkyaz güneşi, tazelenen ve yeniden doğan dünyanın yeşillikleri üstüne, işveli bir salıntıyla sıcaklık altın tozları serpiştiriyor. Ben, senin için ey kari, bir roman yazıyorum. Kapı çalınıyor. Kim geldi acaba? Kimi istersem, kimin ismini yazarsam o gelir, Yazmanın bu yararı var işte, küçük bir işaretle, canımın istediğini getiririm. İstersem fikrimi değiştiririm, Kim ne yapabilir? Hadi bakalım, kapının zili çalmadı, gelen giden yok. Tamam mı? Yoo, tamam değil, çünkü fikrimi yeniden değiştiriyorum, zil çalıyor ve Ali, yani kardeşim geliyor. Karşımdaki koltuğa oturuyor, biryandan da önümdeki kâğıtlarla daktilo makinesine şöyle bir göz atıyor. "Ne yapıyorsun?" "Roman yazıyorum." Haksız yere azarlanmış bir çocuk gibi, bir an irkilerek anlamadan bakıyor yüzüme. "Niye?"

Emine Işınsu: Canbaz

Yazar kitabını 1982 yayımlar. 1979 yılındaki terör olaylarını ele alan roman, fabrikatör Akif Koçsa'nın öldürülmesi etrafında gelişir.

Belki de ülke tarihindeki en karmaşık, dağdağlı dönemlerden biri... Bir yanda üniversite gençliği, alabildiğine kullanılan hak ve özgürlükler... Ülke sorunlarına hassasiyet, farklı dünya görüşleri, yorumlar, çözüm önerileri.. Basın - sendika - iş dünyası üçgeninde hep yeniden "kurgulanan", değişen gündem.. Giderek silahlı çatışmayla son bulan fikir ayrılıkları.. Perdenin önünde ayrı, arkasında ayrı icrayı sanat eyleyenler.. Kesişen yollar, ayrılan yollar.. Köyden kente göç eden umut, hüsrana gark olan hayaller.. Acemilikten olgunluğa, ön yargıdan hüsnükabule türlü çeşit canbazlar... Canını cebinde taşıyanlar, canını canlara adayanlar, canını ölüme adayanlar, ölümseverler, yaşamseverler...

Orhan Pamuk: Sessiz Ev

Kitap 1983 yılında yayımlanır. Çatışmalı bir aile hikâyesi olan Sessiz Ev, üniversite öğrencisi Nilgün Darvinoğlu karakteri çerçevesinde devrimci ideallerin aile ilişkilerinde yarattığı sarsıntılara değinir ve o dönemde milliyetçilik adına yapılanları da konu eder.

Biri tarihçi, biri devrimci, biri de zengin olmayı aklına koymuş üç torun babaannelerini ziyaret eder, dedelerinin yetmiş yıl önce sürgün edildiğinde yaptırdığı evde bir hafta kalırlar. Babaannenin anıları yavaş yavaş aralanırken dedenin Doğuyla Batı arasındaki uçurumu kapatacağını sandığı ansiklopediyi yazışı hatırlanır. Kuşaklar arasında köprüler kurarken, duvarların ötesinde de başkaları vardır. Orhan Pamuk'un ikinci romanı önemli sorular soran bir kitaptır.

Ayla Kutlu:Tutsak

Yazar kitabın adını daha sonra Ateş Üzerinde Yürümek olarak değiştirmiştir. Kitap 1983 yılında yayımlanır. Yazar 12 Mart'ın cadı avına dönen soruşturmasını ele alır.

ORHAN PAMUK

WINNER OF THE NOBEL PRIZE

'It's no exaggeration to say that you have to read Pamuk if you want to begin to understand what's going on in people's hearts, minds and souls.'

MARGARET ATWOOD

Silent House

Mehmet Eroğlu: Issızlığın Ortası

Darbe koşulları nedeniyle reddedilen iki romanı da 1884 yılında ardarda yayımlanır.

Issızlığın Ortası'nda 12 Mart darbesinde yitirdiği arkadaşı Zafer'i ararken yılgnlık ve hayal kırıklıklarıyla intihara sürüklenen Ayhan İlyasoğlu konu edilir. Edebiyat dünyasına ilk adımını, edebiyat tarihimizin savaş karşıtı ilk romanlarından biri diye adlandırılacak "Issızlığın Ortası" yla atan Mehmet Eroğlu, bu eserinde, yarattığı unutulmaz kahramanı Ayhan'ın, Kıbrıs'ta katıldığı savaşta yaralanıp, 1975 Ocak ayında, kafasında geçmişi ve varoluşuyla ilgili sorularla Ankara'ya geri dönüşünü anlatır.

Ayhan, 1971'de ortadan kaybolan çocukluk ve gençlik arkadaşı, siyasi eylemci Zafer'i aramak üzere tekrar yollara düşmeden önce bu kentte iki ay geçirecek ve bu süre içerisinde, kendisinden oldukça farklı bir kadın olan Ferda'yla tutkulu bir aşk yaşayacaktır.

Geç Kalmış Ölü, Ayhan'ın Zafer'i arayışını detaylandırarak İskenderun'da geçirdiği on beş günü gözler önüne serer. Ayhan, Zafer'i arıyor. Issızlığın Ortasında romanının ertesindeyiz. İskenderun gibi büyülü bir şehirde. Ayhan, yine hatırlıyor, intiharı düşünüyor, arkadaşını soruyor. Gece, günbegün koyulaşıyor. Devrime inananlar ve inanır gibi görünenler. Parayı konuşanlar, mağluplar ve debelenenler. Nemli gözlü kadınlar, türlü hoyratlıklar, hayatın bitmez tükenmez pisliği. Mehmet Eroğlu, devrimcilerin büyük romanını anlatmayı sürdürüyor. Kaderini, memleketin kaderiyle bir gören, hayatını ancak ve sadece kurtarıcılıkla anlamlandıran devrimciler... Geç Kalmış Ölü, 1985 yılında Madaralı Ödülü'nü ve Orhan Kemal Armağanı'nı kazanan bir roman. Sonun başlangıcı! Bu basmakalıp, ama trajik olmaya özenmiş benzetmeye sessizce gülüyorum. Trajik olmak; eski huyum. Yine de her şeyin bir başlangıcı ve sonu olmalı. Sonun başlangıcı, Ankara'dan ayrılmam. Sonun sonu ise, bu sabaha karşı, saat beşte, İskenderun'da bu otel odasında noktalanacaktır.

Bilge Karasu: Gece

Yazar kitabını 1985 yılında yayımlar. 1975- 76'da yazılan Gece, karanlık bir faşizm atmosferi çizer ve sokaklara inen şiddetin çıkışsızlığa dönüşmesini anlatır. Gece'de anlatılan tek tek, bölük pörçük durumların, konumların, gerçek yaşamla somut ilişkisi sürekli seziliyor satır aralarında. Okurun yakın geçmişte tanıdığı olduğu birçok toplumsal, tarihsel, kültürel deneyden yankılar var metinde sözgelisi. Alışılmış tarihsel mantığın işleyişi bile sorguya çekiliyor. Ama bütün bu gerçek durumlardan soyut bir çıkarım olan yaşantı, insan umutlarıyla korkularının bütünleyici imgeleriyle dile getiriliyor.

Latife Tekin: Gece Dersleri

Yazar kitabını 1986 yılında yayımlar. Gece Dersleri, sol hareket içinde kadınların ve yoksulların sesini öne çıkartır ve 1980 öncesinin çarpıcı bir resmini çizer.

Mehmet Eroğlu: Yarım Kalan Yürüyüş

Yarım Kalan Yürüyüş sol hareket içerisinde aktif olmuş Korkut Laçın'ın yıllar sonra geçmişten arkadaşı Sedat Bender'i bulmaya çalışmasının öyküsüdür.

Ey mavi kalpli ihtiyar! Zamanın yakıcı parlak ışığı genç, yoksul ve kadın olanın gözlerini acıtmasaydı. Öfke rüzgârlarının değerli katkılarını niçin inkâr

edeyim! Kulağıma kardeşlerimin beni yolda vuracaklarını fısıldadığınızda soluğum ip gibi gerilip inceldi ama hayretle gördünüz ki direndim. Beni önüne katıp sürükleyen sevgili kasırga! "Kardeşlerini en az seven bu genç yazar değildir." Onlardan yana emindim. Bana duyduğunuz sevginin uçup gideceği korkusu. İşte Gece Dersleri'nin hüznünün sırrı bu. Yanıbaşınızda yaşadığım vahşi çırpınma, dehşetine uğradığımız bu korkunç sayfaları size beğendirmek içindi"

Alev Alatl: İşkenceci

İşkenceci, Demokrat Partili bir toprak ağasının tek oğlunu işkenceciye dönüştüren süreci anlatır. Ayrıca yazara bu kitap dan ötürü 1987 Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü verilmiştir.

"Türkiye'de işkence gören ile işkenceci arasındaki fark, Birinci Şube'de tutukluyu polis memurundan ayıran, kötü kontrplak kadar incedir. Mazlumla zalim her zaman yer değiştirebilirler. Çünkü bu ülkenin insanı "mezalim"e tepki göstermeyecek kadar zalim olabilir."

Adalet Ağaoğlu: Hayır

Yazar "Dar Zamanlar" üçlemesinin son kitabı olan Hayır'ı 1987 yılında yayımlar. Hayır'da darbelerle sarsılan, demokrasinin bir türlü yerleşemediği bir ülkede gelecek umudunu yitiren ve çareyi intiharda bulan Aysel şöyle haykırır: "hukuk olmayan yerde yargı, aşk olmayan yerde çocuk, hayat olmayan yerde ölüm."

Ayla Kutlu: Hoşça Kal Umut

Yazar kitabını 1987 yılında yayımlar. Eser, liseli bir devrimci olarak düştüğü hapisshanedan sekiz yılın ardından salıverilen Oruç'un tahliye kararının bozulmasını konu eder.

Yayımlandığı yıl "Türk dilinin özgün ve güzel biçimde kullanılması ve insanımızın sorunlarının başarıyla irdelenmesi nedeniyle" Rüştü Koray Ödülü'ne değer görüldü ve TRT tarafından filmi yapıldı.

12 Mart askeri darbesi daha özgür bir Türkiye'yi kurabileceklerini sanan gençlerin yaşamlarını fırtına gibi biçti. Ölenler, ölümlerle cezalandırılanlardan başka, gençlerin birçoğu mahpuslara tıkıldı. O kadar gençler ki henüz yaşam hakkında deneyim kazanmamışlardı.

Hoşça Kal Umut, bir yandan o gençlerden biri olan Oruç'un yaşamla yüzyüze gelişinin öyküsü; öte yandan 12 Eylülle doğru hızla giden ülkedeki insan avının doğurduğu trajedidir. Onca karmaşa arasında

Oruç'un yaşamına giren bir aşk öyküsü yaşamını sonsuza kadar tersyüz edecektir.

Kadir Konuk: Gün Dirildi

Yazar bu kitabını 1987 yılında yayımlar. 1982'de tutuklanan, 1983'te ölüme mahkûm edilen ve yurt dışına kaçarak yaşamını Almanya'da sürdüren yazarımız, 1970'lerden 1980'lere uzanan bir süreçte Savaş karakterinin haksızlığa karşı çıkan bir çocuktan bir devrimciye evrilişini, sahte kimlikle yakalanarak işkence görüşünü ve sonunda idam edilmesini anlatır.

Çözülme

Aynı yazar bu kitabını gün dirildi adlı kitabından 1 yıl sonra 1988 de yayımlar. Ev baskınıyla gözaltına alınan, gördüğü işkence sonucunda fiziksel ve ruhsal olarak paramparça olan ve sonunda serbest bırakılan bir adamı konu eder.

Ümit Kıvanç: Bekle Dedim Gölgeye

Eser, 1960'dan 1980'e savrulan devrimci arkadaşların çatışmalarını ve hayata tutunma çabalarını ele alır. "Esra'nın Ersin'den sonra Erdal'la birlikte olduğunu polis muhabirlerine kim anlatmıştı? Veya polisler? Erdinç, insanların özel yaşantılarının polisin eline düşmesi karşısında dehşete kapılırdı. İnsan bedeninin, 'suç sayılan eylemlerinin' vb. polise düşmesinden çok daha ızdırap verici, çok daha gayri insaniydi, insanın sadece kendini ilgilendirdiğini düşündüğü hayat ayrıntılarının, kesitlerinin sorgu odalarında, işkencehanelerde, hücrelerde uluorta ellenmesi, zedelenmesi. Ya da polis muhabirlerinin daktilolarına sokulup uçlarında uğursuz harfler taşıyan ince metal çubuklarla dövülmesi."

Türkçe edebiyatta siyasî polisiyenin parlak örneklerinden biriyle karşı karşıyayız. Dahası, yeni gelişen bu türün öncü örneklerinden biriyle. Polisiye entrikanın berisinde, bir kuşağın geçmişiyle ve kendisiyle hesaplaşmasının gerilimi var. Bekle Dedim Gölgeye'de. Arkadaşlık, ahlâk ve sadakatle ilgili, iktidar tutkusuyula ilgili, her kuşağın yeniden keşfetmesi gereken, veya belki her kuşakta yeniden yitirilen değerlerle hesaplaşma var. Bir cinayetin arkasındaki muammanın ürpertisi, insanın hayatındaki anlamı kaybetme endişesinin ürpertisiyle katlanıyor. Aynı zamanda, herhangi bir anlamla arasında köprü olan aşkın ürpertisiyle.

Tahir Abacı: İkinci Adım

Yazar bu romanında 12 Mart'ın hukuksuz karanlığını Anadolu'ya uzanarak ele alır.

Bekir Yıldız: Darbe

Bu kitap, felçli bir yazar olan Ali'nin gözünden işkenceyi ve kayıpları ele alır.

Bekir Yıldız, yalnızca kırsal kesimin içinde bulunduğu koşulları, iş sorunlarını değil; büyük kentlerdeki, Almanya'daki yaşam koşullarını da en gerçekçi biçimde sorgulayan yazar oldu. Keskin gözlem yeteneği, betimleme gücü, sert, etkin anlatımı adımı hızla yaygınlaştırdı.

Ödüllerinden biri 1990 Milliyet Yayınları Roman Ödülü'dür. "Darbe" adlı yapıtıyla kazandı. Vedat Günyol, Oktay Akbal, Mehmet Başaran, Talip Aypaydın, Şükran Kurdakul, İlhami Sosyal, Hikmet Altınkaynak'tan oluşan seçici kurul, 1989'da yayımlanmış olan romanlar arasında Bekir Yıldız'ın "Darbe"sini en gerçekçi ve en güzel yapıt olduğu için oybirliğiyle bu ödüle değer gördü.

Tarık Buğra: Dünyanın En Pis Sokağı

Yazar kitabı 1989 yılında yayımlar. Dünyanın En Pis Sokağı, okuldan arkadaş olan Fazıl ve Yılmaz'ın farklı politik tutumlara savrulmasını konu eder.

Kayanın üstündeki çukur, sanki, manmılyaya destek olsun diye oyulmuştu; böylece mavzeri daha iyi kavrayabiliyordu.

Sağ el kabzada, mengene gibi.

Ama işaret parmağı bütün kasları saran gerilime yabancı, yumuşak, bağımsız, tek başına. Akla aykırı bir rahatlıkla, tetiğin bir santim ötesinde, son saniyeyi bekliyor.

Beden, özellikle de bilek, terleten o gerilimle bir bütün. Sadece işaret parmağı. Evet, ayrı o: Hür ve bağımsız, rahat; tek başına.

Gürsel Korat: Ay şarkısı

Yazar, 12 Mart'taki hapishane deneyimleri ile şekillenen Ay Şarkısı'nı yayımlar. Ay Şarkısı, üniversite öğrenciliği sürecinde girilen devrimci mücadelenin yaş ilerledikçe bir reklam ajansına ve durağan yaşamlara uzanan evrimini irdeler.

Timur Ertekin: Şamanın Üç Soygunu

12 Mart'a tanıklıklarını 1990'larda kâğıda geçiren yazarlardanır. Roman yazarın Mamak cezaevindeki anlarından beslenen bir tanıklıktır. Romanın başkışisi Timur, cezaevinde geçirdiği işkencelerin etkisiyle intihar saplantısına savrulur.